

УДК 005.915.005.51

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Колеснікова К.С., Маліновська І.А.

Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Чабаров В.О.

Одеська національна академія харчових технологій

Розглянуто проблеми економічної безпеки України. Проведено ґрунтовний аналіз, щодо ключових ризиків економічній безпеці, загроз економічній безпеці України та факторів глобалізації.

Ключові слова: економічна безпека держави, національна безпека, глобалізаційні процеси.

Постановка проблеми. Питання економічної безпеки охоплює інтереси багатьох країн. Як показує світовий досвід, збиток економічним інтересам зумовлює різноманітними спробами:

- порушенням нормального стану міжнародної торгівлі (введення надмірних кількісних і тарифних обмежень, штучне підвищення або зниження цін на ті чи інші товари),
- створенням перепон на шляху міжнародного руху технологій,
- порушенням практики комерційної діяльності та ін.

В сучасних умовах розвитку економіки України, особливо на основі процесів глобалізації, окреслена вище проблема постає особливо гостро.

Вплив глобалізаційних процесів на становлення і розвиток України за роки її незалежності був чутливим. Виклики глобалізації для нашої держави набули особливо загрозливого характеру та потребують негайного подолання. Відтак проблема забезпечення економічної безпеки України набуває нового суттєвого змісту. Для створення ефективного механізму запобігання негативним наслідкам глобалізації та їх нейтралізації необхідним є визначення основних загроз економічній безпеці України

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Економічна безпека держави за останній час постійно перебуває у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ґрунтовні дослідження різних аспектів національної економічної безпеки проведені у працях С. Блохіна, В. Богомоллова, С. Воробйова, І. Губаревої, Б. Губського, А. Крамаренка, І. Мішиної, О. Новікової, О. Олейнікова, Г. Пастернак-Таранушенка, Р. Покотиленко, В. Пономаренко, А. Рудницького, А. Сундука, А. Сухорукова, В. Шлемко та ін.

Методологічні аспекти дослідження економічної безпеки у контексті аналізу національної безпеки держави викладені також у працях С. Василенка, В. Ліпкана, А. Смелянцева, З. Чуйко та інших українських науковців.

Важливу роль у теоретичному й емпіричному дослідженні цієї проблеми відіграють праці провідних західних учених, а саме: Т. Аллісона, Дж. К. Ван Хорна, Х. Маула, Т. Парсонса, Г. Тостера та Й. Шумпетера. У більшості наукових праць загрози економічній безпеці розглядаються стосовно різних сфер економіки. Однак сьогодні все більшої актуальності набуває дослідження загроз економічній безпеці України, спричинених саме фактором глобалізації, та пошук шляхів їх подолання.

Мета статті. Вдосконалення теоретико-методологічних засад дослідження економічної безпеки держави, обґрунтування понять загроз та викликів національній економічній безпеці.

Викладення основного матеріалу. Глобалізація світової економіки є складною, багатовимірною і неоднозначною проблемою, тому з приводу визначення її суті існує багато розбіжностей. Поряд із виникненням і формуванням нових джерел та умов розвитку глобалізація створює виклики економічній безпеці держави.

Економічна безпека країни, є важливою складовою системи національної безпеки, що формує захист національних інтересів, також економічна безпека виступає безпосередньою умовою дотримання і реалізації національних інтересів, щодо забезпечення фінансування, доходів та витрат [1, с. 8].

Сучасний стан економічної безпеки України повинна забезпечувати досить високу міру незалежності від стратегічних партнерів, тих, які потенційно можуть впливати на політичні рішення, які будуть неприйнятні з комерційного погляду.

Ключовими ризиками економічній безпеці слід визначити [5]:

- критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макро-економічних показників;
- зростання промислового виробництва;
- зниження економічної активності, насамперед інвестиційної;
- погіршення добробуту населення (домогосподарств) та зростання рівня безробіття;
- посилення боргового тиску, насамперед, у державному секторі;

Найбільш актуальними факторами глобалізації, які створюють численні загрози економічній безпеці держави, є:

- 1) нестабільність світової фінансової системи, яка супроводжується незбалансованістю світової торгівлі та інвестиційних потоків між найбільшими економічними центрами світу;
- 2) розширення світових ринків для певних видів продукції, товарів і послуг.
- 3) поширення кризових явищ. Остання фінансова криза, що почалася у вересні 2008 р. з банкрутства великих фінансових установ у США, швидко переросла у глобальну кризу, що призвело до банкрутства декількох європейських банків, падіння різних біржових індексів і вартості акцій та товарів по всьому світу, створивши загрози економічній безпеці країн [4].

4. Дефіцит ресурсів для розширеного розвитку. У сучасних умовах розвитку світового енергетичного ринку існує низка проблем, безпосередньо пов'язаних з енергетикою, яка є однією з ключових галузей економіки.

Загрозами економічній безпеці України, які створюються в умовах глобалізації, слід визначати реальні або потенційні явища та події, що загрожують функціонуванню і розвитку економічної, соціальної та політичної системи, а також життєво необхідним потребам та інтересам людини, суспільства і держави. При цьому загрози економічній безпеці прийнято поділяти на зовнішні та внутрішні.

До внутрішніх загроз економічній безпеці України можна віднести:

- низький технологічний рівень більшості галузей,
- високі витрати виробництва,
- низьку якість продукції і, як наслідок, низьку конкурентоспроможність національної економіки;
- низьку ефективність державного управління соціально-економічними процесами.

До головних зовнішніх загроз належать:

- імпортна залежність України з багатьох видів продукції, включаючи енергоносії;
- нерациональна структура експорту;
- відтік закордон інтелектуальних і трудових ресурсів;
- слабка розвиненість транспортної інфраструктури зовнішньоекономічних стосунків [3, с. 59].

Поділ загроз на внутрішні та зовнішні використовується в більшості досліджень із проблем економічної безпеки та є цілком виправданим.

Наприклад, Г. Пастернак-Таранушенко визначає зовнішні загрози економічній безпеці, як загрози з боку будь-якої іншої держави, а внутрішні – загрози від будь-якого громадянина або об'єднання людей.

В. Сенчагов вважає, що внутрішні загрози економічній безпеці викликані:

- нездатністю економіки до самозбереження та саморозвитку;
- слабкістю інноваційного початку в розвитку;
- неефективністю системи державного регулювання економіки.

Зовнішні загрози відображають поточний стан світової економіки і можуть підірвати основи її розвитку [6].

Для структуризації сукупності загроз та викликів національній економічній безпеці пропонуємо класифікувати їх за низкою ознак (табл. 1).

Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Вище визначені загрози негативно впливають на соціально-економічний розвиток держави, роблячи її слабкою перед викликами, які висуває глобалізація. Подолання негативних явищ потребує грамотної й послідовної економічної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності України та знаходження вигідних позицій у міжнародному поділі праці, а також нейтралізацію наслідків глобалізаційних процесів, які цьому перешкоджають.

ЕБД має внутрішню матеріально-речову основу:

1. достатньо високий рівень розвитку продуктивних сил, що може забезпечити суттєво важливу частину натуральних і вартісних елементів розширеного відтворення ВВП;
2. внутрішню соціально-політичну основу – достатньо високий рівень суспільної злагоди щодо довгострокових національних цілей, які дають можливість розробити та прийняти державну стратегію соціального та економічного розвитку.

Також варто визначити, що економічна безпека держави пов'язана з її економічним суверенітетом, є виступає головною складовою державного суверенітету та системи економічної безпеки держави. В основі економічного суверенітету лежить власність українського народу на своє національне багатство, спираючись на яку уповноважені ним органи самостійно здійснюють регулювання економіки та зовнішньоекономічної діяльності. Економічний суверенітет пов'язаний зі структурою економічної системи і незалежністю держави у формуванні і розвитку технологічного способу виробництва, економічних відносин власності і відповідного господарського механізму.

Економічний суверенітет, як складова системи ЕБД в сучасних умовах виступає базою для [1]:

1. здійснення державного контролю за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва та якості продукції, що забезпечить її конкурентоспроможність і дозволить на рівних брати участь у світовій торгівлі, кооперативних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями;
2. стабілізації й усталеності національної економіки, які зумовлюють захист власності в усіх її формах,

Таблиця 1

Класифікація загроз та викликів економічній безпеці держави

Класифікаційна ознака	Загрози	Виклики
Середовище виникнення	Зовнішні, внутрішні	
Інтенсивність впливу	Великі, середні, невеликі	–
Зміст	Політичні, військові, соціальні, економічні, екологічні, інноваційні, інформаційні та ін.	
Масштаби вияву	Глобальні, макрорегіональні, загальнодержавні, регіональні, локальні	
Характер дії	Постійні, періодичні, тимчасові	–
Значення	Першочергові, другорядні	Суттєві, несуттєві
Можливі наслідки	Катастрофічні, критичні	Прогресивні, регресивні

3. створення надійних умов і гарантій для підприємницької активності,

4. утримання чинників, що дестабілізують ситуацію (боротьба з кримінальними структурами в економіці,

5. недопущення глибоких безпідставних розривів у розподілі доходів, які викликають соціальну кризу);

6. саморозвитку та прогресу, що є особливо важливим у сучасному динамічному світі: створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійної модернізації виробництва, підвищення професійного, освітнього та загальнокультурного рівня робітників.

Актуальними аспектами гарантування економічної безпеки є:

1. удосконалення методологічних підходів до оцінки рівня, стану та динаміки економічної безпеки держави в умовах глобалізаційних процесів в економіці;

2. створення нового механізму гарантування економічної безпеки, який б зміг врахувати глобалізаційні впливи на економіку;

3. аналіз і оцінка загроз і ризиків глобалізаційних процесів на економічну безпеку;

4. розробка стратегії розвитку та інституціонального забезпечення економічної безпеки на сучасному рівні

5. визначення основних шляхів удосконалення управління економічною безпекою.

Таким чином, економічна безпека держави як економічна категорія являє собою певну сукупність відносин і пов'язаних з ними заходів, що забезпечують здійснення економічного суверенітету, економічне зростання, підвищення добробуту в умовах наявності системи міжнародної економічної взаємозалежності.

Всі заходи, спрямовані на зміцнення економічної безпеки України в умовах поглинаючої

економічної глобалізації, мають бути розроблені з урахуванням збереження національної ідентичності нашої країни, а не шляхом її прилаштування як сировинного придатку до потреб інших країн.

Також встановлено, що глобалізаційні процеси зачіпають усі складники економічної безпеки держави, створюючи загрози для розвитку національної економіки.

Загалом, економічна безпека держави означає захищеність усіх рівнів економіки країни від небезпечних дій, що можуть бути як наслідком свідомого впливу будь-якого чинника, так і стихійним впливом ринкових сил.

Небезпечними можуть вважатися такі дії, які призводять до погіршення економічного стану країни у критичний рівень. Це може бути, наприклад, таке погіршення умов життя, з яким населення не готове миритися і яке внаслідок цього може перетворитися на соціальний конфлікт, що загрожуватиме існуванню економічної та політичної систем.

Іншими словами, економічна безпека є триєдиною функцією, кожна складова якої є одночасно і суб'єктом і об'єктом процесу її забезпечення. Інститути держави, підприємства, громадяни (об'єднання громадян) шляхом складної взаємодії формують систему відносин, соціально-економічну й суспільно-політичну модель свого співіснування.

Успішність чи неуспішність цієї моделі, здатність взаємодіяти з іншими акторами економічного життя як в окремому регіоні, так і у світі в цілому:

- фактори, що визначають рівень розвитку держави, конкурентоспроможність галузей виробництва чи окремих підприємств,

- рівень життя людини,

- громадянина цієї держави.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення / В.Г. Андрійчук // Економіка, фінанси, право. – 2013. – № 6. – С. 12–17.
2. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: [монографія] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько. – К. : НІСД. – 1997. – 144 с.
3. Левчук О.В. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів / О.В. Левчук // Вісник Мукачівського державного університету. – Вип. № 8. – 2017. – С. 59–64
4. Мартиненко В.В. Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації / В.В. Мартиненко // Економічний часопис
5. Ризики і загрози економічній безпеці України у 2015 – 2016 рр. та механізми їх мінімізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuku_zagrozul"ba" b4e.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuku_zagrozul)
6. Сенчагов В. Стратегические цели и механизм обеспечения экономической безопасности / В. Сенчагов // Проблемы теории и практики управления. – 2009. – № 3. – С. 18–23.

Колесникова Е.С., Малиновская И.А.

Одесский торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

Чабаров В.А.

Одесская национальная академия пищевых технологий

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ВЫЗОВОВ

Аннотация

Рассмотрены проблемы экономической безопасности Украины. Проведен подробный анализ, по ключевым рискам экономической безопасности, угроз экономической безопасности Украины и факторов глобализации.

Ключевые слова: экономическая безопасность Украины, национальная безопасность, глобализационные процессы.

Kolesnikova K.S., Malinovskaya I.A.

Odessa Trade and Economic Institute of
Kyiv National Trade and Economic University

Chabarov V.A.

Odessa National Academy of Food Technologies

UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES

Summary

The problems of economic security of Ukraine are considered. A detailed analysis was carried out on the key risks of economic security, threats to Ukraine's economic security and the factors of globalization.

Keywords: economic security of Ukraine, national security, globalization processes.